

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-676-8-10>

DIGITALISATION AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS TOOLS FOR UKRAINE’S SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT¹

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТИ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Повномасштабна військова агресія рф перетворила питання сталого економічного розвитку нашої країни на категорію не лише економічної політики, а й публічного права та національної стійкості. Відновлення інфраструктури, легітимація інвестиційних рішень, довіра до державних інституцій, безпека даних і кіберстійкість виявилися юридично значущими умовами економічного зростання. Цифрова держава за останні роки стала одним із ключових «інституційних активів» економіки: у світовому *GovTech Maturity Index 2025* наша країна віднесена до групи лідерів (Group A), що засвідчує високий рівень цифрової зрілості державного сектору [1].

Соціологічні дослідження підтверджують масове використання е-послуг: у 2025 р. значна частка українських громадян, які користувалися державними послугами, робили це через застосунок та/або портал «Дія» (одна з найчастіших «точок входу» до послуг). Паралельно формується спеціалізована економіко-правова «оболонка» для IT та інноваційного бізнесу: режим «Дія.City» у 2025 р. демонструє масштабування (станом на листопад 2025 р. нараховувалося понад 3 000 резидентів, десятки мільярдів гривень сплачених податків із моменту запуску, за урядовими даними) [2].

¹ Підготовлено в рамках наукового дослідження «Комплексне наукове дослідження інвестиційно-інноваційної детермінанти сталого економічного розвитку України», що реалізується відповідно до договору про виконання наукового дослідження, науково-технічної (експериментальної) розробки державною установою, яка за результатами державної атестації за науковим напрямом «Суспільний» віднесена до групи А, укладеного між Державною установою «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України» та Міністерством освіти і науки України від 10 жовтня 2025 р. № БФ/С22-2025 за рахунок коштів, передбачених наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Переліку державних наукових установ, яким за результатами державної атестації спрямовуються бюджетні кошти у 2025 році, разом з відповідними обсягами фінансування для кожної державної наукової установи» від 25 серпня 2025 р. № 1174.

Відбудова також цифровізується, зокрема екосистема «*DREAM*» позиціонується як інструмент управління публічними інвестиціями та проєктним портфелем, а програма «*ЄВідновлення*» демонструє кількісні результати виплат та юридичну еволюцію процедур (як-то спрощення правил, підвищення доступності). З упевненістю можливо зазначити, що цифровізація в умовах відбудови України є не самоціллю, а інструментом зменшення транзакційних витрат для держави і бізнесу, зокрема це істотне скорочення часу й видатків на доступ до послуг, зменшення корупційних ризиків, підвищення адресності підтримки.

Для держави з масштабними потребами відновлення її, при цьому, обмеженими ресурсами, такий ефект набуває ознак значущого публічного інтересу, оскільки безпосередньо впливає на здатність держави виконувати соціальні та інфраструктурні функції. Разом з тим, розвиток технологій штучного інтелекту підсилює цю логіку, переводячи її від *цифровізації процесів* до *цифровізації рішень* (прогнозування, управління ризиками, оптимізація ресурсів, виявлення аномалій). Упродовж 2025 р. й на початку 2026 р. найхарактерніші зміни бізнес-моделей під впливом цифровізації і штучного інтелекту видається можливим звести до чотирьох юридично значущих аспектів:

у багатьох секторах економіки джерелом конкурентної переваги стає не лише продукт, а доступ до даних, можливість їх законної обробки і вторинного використання, це одразу актуалізує питання правового режиму даних (як-то персональні дані, комерційна таємниця, відкриті дані, безпека наборів даних тощо);

зростає роль цифрових платформ (як державних, так і приватних), котрі створюють мережеві ефекти та «*єдині точки входу*» для послуг, й на рівні держави це може підвищувати інклюзивність, але створює і ризики «*єдиних точок відмови*» та концентрації відповідальності;

штучний інтелект стає *інструментом управління відповідністю* від кібербезпеки й боротьби з шахрайством до внутрішнього контролю, оцінки контрагентів, аналізу санкційних ризиків, але водночас системи, які «*радіють*» або «*вирішують*», повинні бути юридично керованими (тобто, аудитованими, пояснюваними, підконтрольними);

цифрові технології усе частіше розглядаються як драйвер «*зеленої*» трансформації через оптимізацію енергоспоживання, моніторинг довкілля, прозорість кліматичного фінансування та ефективність інфраструктури, у ЄС цей зв'язок формалізується політиками *Digital Decade*, де цифровізація прямо ув'язана із зеленим переходом [3].

Що ж стосується власне правового забезпечення вищезазначених процесів, то впродовж останніх років воно розвивається, так би мовити, як «*трикутник*» між воєнною необхідністю, євроінтеграційними вимогами та потребою інноваційного розвитку країни. Й це підтверджується тим, що Європейська комісія одночасно зазначає певний прогрес у сфері цифрової трансформації (наприклад, *roaming*), але формулює конкретні рекомендації щодо телеком-регуляторів, 5G-security і цифрової ідентичності [4].

Найбільш «системоутворююча» нормотворча лінія – персональні дані. Законодавчий процес щодо проекту закону про захист персональних даних справді виступає юридично значущим маркером готовності України до європейського режиму обігу даних. Для бізнесу це питання не тільки приватності, але й транскордонної торгівлі цифровими послугами: кожен контракт із партнерами ЄС фактично «імпортує» вимоги комплаєнсу до даних як умову допуску на ринок.

Другим не менш важливим елементом виступають кібербезпека та стійкість інформаційної інфраструктури. Урядовим розпорядженням від 07 березня 2025 р. № 204-р затверджений план заходів на 2025 р. з реалізації Стратегії кібербезпеки України [5]. Нормативна цінність такого плану представляється у тому, що цифровізація публічних послуг і відбудовчих механізмів підвищує «вартість інцидентів»: зокрема витік, злам, зупинка сервісу може перетворитися на правопорушення із соціальною шкодою, що вимагає державного нагляду, стандартів та інцидент-репортигу.

Третім елементом є процесуальна доказовість і судова практика як опора цифрової економіки. Якщо цифрові рішення стають «дефолтом», то суд має визначити межі допустимості цифрових доказів і відповідальності за цифрові дії. Презентаційні матеріали Верховного Суду від 2025 р. щодо електронних доказів демонструють систематизацію підходів до подання, автентичності, оригіналу/копії й допустимості електронних матеріалів [6].

Особливого значення набуває правова позиція Верховного Суду з приводу того, що відповіді штучного інтелекту не визнаються джерелом достовірної науково доведеної інформації, а відхилення клопотання про дослідження таких відповідей як доказу є правомірним [6]. Для бізнесу це означає, що штучний інтелект може виступати допоміжним інструментом підготовки позицій, однак не «юридичним фактом» без підтвердження першоджерел, експертизи та належної процесуальної форми.

Четвертий елемент – державна політика щодо штучного інтелекту у контексті європейської інтеграції. Європейська комісія прямо вказує, що Україна не узгоджена з *EU AI Act*, але має *white paper* та дорожню карту регулювання, плануючи національну стратегію щодо штучного інтелекту до 2030 р., а також у 2025 р. оголосила про запуск *AI Factory* і роботу над національною *LLM*. Цей фрагмент фактично встановлює «інтеграційний дедлайн», у середньостроковій перспективі українські суб'єкти (державні і приватні) повинні будуть діяти в режимі сумісності з ЄС, а відтак потребують переходу від декларацій до юридично оформлених процедур управління штучним інтелектом.

Отже, підсумовуючи проведене дослідження, необхідно зазначити, що цифровізація перестає бути технологічною інновацією і набуває ознак інструменту реалізації публічного інтересу, спрямованого на зменшення транзакційних витрат, корупційних ризиків і управлінської фрагментації. Цифрова держава справді стала одним із ключових нематеріальних активів економіки України, що реально підтверджується високими

міжнародними оцінками цифрової зрілості і масовим використанням електронних послуг.

Розвиток інноваційного та IT-бізнесу через спеціальні правові режими засвідчує формування в Україні нової моделі економіко-правового стимулювання, де держава виступає не лише регулятором, а й партнером у створенні сприятливого середовища для високо-технологічного бізнесу. Водночас, масштабування таких режимів актуалізує питання балансу між гнучкістю регулювання, фіскальною справедливістю та довгостроковою стійкістю правового режиму.

Штучний інтелект по суті переходить від допоміжного інструменту цифровізації процесів до засобу цифровізації управлінських рішень, що має безпосередні юридичні наслідки. Зазначене обумовлює стратегічну важливість гармонізації законодавства про захист персональних даних із європейськими стандартами, оскільки без правової сумісності у сфері обігу даних український бізнес буде суттєво обмежений у доступі до ринку ЄС і транскордонних цифрових послуг.

Євроінтеграційний вектор розвитку України встановлює чіткий та однозначний нормативний горизонт для регулювання штучного інтелекту, зокрема через необхідність сумісності з *EU AI Act*. Представляється, що наявність стратегічних документів і дорожніх карт є позитивним сигналом, але у середньостроковій перспективі ключовим викликом стане перехід від програмних декларацій до системних, юридично оформлених механізмів управління.

Література:

1. GovTech Maturity Index 2025: Tracking Public Sector Digital Transformation Worldwide. *International Bank for Reconstruction and Development, World Bank*. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099121725193511608/pdf/P502259-9dd7f000-6bd6-4b94-acc7-11d827eefb9d.pdf>

2. У Дія.City вже понад 3 000 резидентів і 130 000 IT-фахівців. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-diiacity-vzhe-ponad-3-000-rezydentiv-i-130-000-it-fakhivtsiv>

3. State of the Digital Decade 2025 report. *European Commission*. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/state-digital-decade-2025-report>

4. Ukraine 2025 Report. Accompanying the document. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions. 2025 Communication on EU enlargement policy. Commission Staff Working Document SWD (2025) 759 final. *European Union*. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf

5. Про затвердження плану заходів на 2025 рік з реалізації Стратегії кібербезпеки України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 07 березня 2025 р. № 204-р / Кабінет Міністрів України. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/204-2025-p#Text>

6. Наталія Сакара. Електронні докази у цивільному процесі. *Верховний Суд*. https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2025/Prezent_Elekt_r_dokazu_tciv_procес.pdf